

Uusi kasvinterveysasetus aloitti kasvien ja siementen takaisinvedot

Jari Poutanen

Vuoden 2019 lopulla uudistettuna EU:n kasvinterveyslainsäädännössä pyritään vähentämään kasvintuhoojariskejä lisäämällä toimijoiden omaa vastuuta. Aiemmin kasvintarkastajat valvoivat mm. taimituotantoa ja markkinoilla liikkuvia kasvieriä, mutta jatkossa nämä ovat toimijoiden omavalvonnan piirissä.

Muutoksesta huolimatta viranomaisella säilyy edelleen monia ”perinteisiä” kasvintarkastustehtäviä, mutta niiden lisäksi tuli myös monia uusia, kuten kouluttaa toimijoita, valvoa toimijoiden omavalvonnan toteutumista, tehdä valmiussuunnitelmia ja parantaa karanteenituhoojien kartoituksia niin, että niillä päästään komission asettamaan tilastolliseen luotettavuuteen.

Toimijoiden on varauduttava tekemään takaisinvedoja

Yksi uusi elementti uudessa lainsäädännössä ovat takaisinvedot. Aivan kuten esimerkiksi elintarvikkeilla, vaaralliseksi todetuilla leluilla tai sähkölaitteilla, pitää kasvejakin jatkossa tarvittaessa voida vetää pois myynnistä.

Itse asiassa lainsäädännössä lukee niin, että toimijan on välittömästi

toteutettava takaisinvelo, jos hän epäilee tai tietää, että toimitetuissa kasveissa, kasvituotteissa tai muissa tavaroissa esiintyy karanteenituhoojaa. Tästä velvollisuudesta voidaan poiketa vain, jos viranomainen päättää, että takaisinveloa ei ole syytä tehdä. Lähtökohtaisesti takaisinvelo siis tulee aina tehdä.

Saastuneita tomaatinsiemeneriä jo vedetty takaisin

Suomessa on tähän mennessä tehty viisi takaisinveloa, jotka kaikki ovat koskeneet tomaatinsiemeniä. Takaisinvedot ovat alkaneet ulkomailla, kun siemenieristä on löydetty tomaatinruskokurtuvirusta (ToBRFV). Ruskokurtuvirus on karanteenituhooja, jota ei saa esiintyä muun muassa siemenissä eikä viljelmillä.

Muiden maiden kasvinterveysviranomaiset ovat ilmoittaneet meille siemenierät, jotka suomalaiset siementen markkinoijat ovat sitten vetäneet takaisin. Osa siemenieristä on toimitettu jo muutamia vuosia sitten, joten niiden takaisinvetäminen ei ole käytännössä enää ollut mahdollista, mutta niidenkin takaisinvetämisestä on ensin yritetty. Viranomaisen tehtävänä on ollut seurata takaisinvedon toteutumista.

Nyt saatujen kokemusten mukaan siementen takaisinvedot ovat onnistuneet juuri niin tehokkaasti kuin oli

tarkoituksin. Siementen välittäjille on hyvät menetelmät selvittää jälkikäteen kullekin vastaanottajalle toimitetut siemenet.

Haluan kuitenkin myöntää, että yksi takaisinvelto sisälsi myös yhden, onneksi kuitenkin pienen, siemenen, jota ei olisi tarvinnut vetää takaisin. Tässä tapahtui selkeä virhe meidän ja toisen maan viranomaisien välisessä tietojenvaihdossa. Olemme yrittäneet ottaa tästä opiksi, jotta vastaavaa ei jatkossa enää tapahtuisi.

Kasvipassit tärkeässä roolissa

Vaikka kasvien takaisinvedoissa onkin paljon haasteita, niin komission viesti on selvä: takaisinvedot ovat jatkossa yksi oleellinen osa kasvinterveysriskien hillintää. Jotta takaisinveltoja olisi mahdollista tehdä, on kasvipassien käyttövelvollisuutta laajennettu merkittävästi.

Kaikki myytävä taimiaineisto, lisäysmateriaali, ruukku- ja kesäkukat, siemenperuna, osa siemenistä sekä siirtonurmet ja kuntat pitää nyt varustaa kasvipassilla. Kasvipassin saa myöntää vain kasvinterveysrekisteriin merkitty toimija, joka täyttää kaikki kasvipassin myöntämiseksi asetetut vaatimukset ja jolle on myönnetty kasvipassin käyttöoikeus. Ruokaviraston Avoin tieto -portaalissa on lista toimijoista ja niiden rekisteritunnuksista, joilla on oikeus myöntää kasvipasseja. Kasvipassin käyttäjien omavalvontaa tarkastetaan vuosittain ja käyttöoikeus voidaan tarvittaessa ottaa pois.

Kuluttajille myytävistä kasveista kasvipassia käytetään oikeastaan vain, kun kyseessä ovat tulipolteen isäntäkas-

vit tai kun monivuotisia avomaan puutarhakasveja myydään etänä.

Kasvipassi ei sinällään kuitenkaan kerro kasvierien liikkeistä, koska kasvipassi on saatettu myöntää kuukausia sitten jossain toisessa EU-maassa. Tämän takia ammattimaisten toimijoiden on pidettävä lisäksi kirjanpitoa, josta he pystyvät tarvittaessa selvittämään mistä mikin kasvierä tuli ja minne kaikkialle sitä on toimitettu. Tämän jäljityssysteemin pystyttäminen ei ole ollut helppo tehtävä toimijoille, ja työ on joissakin paikoissa vielä vähän kesken.

Joka tapauksessa tulevaisuudessa ainakin kaikki ammattimaisten toimijoiden välillä kulkevat kasvierät pitäisi olla jäljitettävissä nopeasti ja tehokkaasti. Kuluttajia koskevat takaisinvedot joudutaan todennäköisesti tekemään julkisten ilmoitusten avulla, aivan kuten olemme nähneet vaikkapa elintarvikkeiden kohdalla.

Kirjoittaja työskentelee ylitarkastajana Ruokavirastossa kasvinterveyden valvonnassa.

Lisätietoja

www.ruokavirasto.fi/kasvinterveys
www.ruokavirasto.fi/tomaatinruskokurttuvirus
avointieto.ruokavirasto.fi/#/kasvi/kate-valvonta